THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED

וואשינגטאן שטודירט !

א וואך מיט רוסלאנד.

עס האט זיך קוים געענדיגט דער פראצעס פון די אנגעקלאגטע מענשעוויקעס אין מאסקווע, און ווידער א מעשה מיט רוסלאנד — דאס מאל אין צוזאמענהאנג מיט געוויסע פאסירונגען אין וואשינגטאן.

דער מאסקווער פראצעס האט זיך געענדיגט ווי מען האט דערווארט. די אנגעקלאגטע האבען זיך געשלאגען "על חטא". דער פראקוראר קרילענקא האט געהאלטען זיין באשולדיגונגס־רעדע געגען די שונאים פון סטאלין. פון די דערווארטעטע טויט־שטראפען האט זיך געענדיגט געפענגניש. און ווען די וועלט־פרעסע האט נאך געהאלטען אין קאמענטירען וועגען דעם, איז שוין געקומען די נייעס פון וואשינגטאן.

די ערשטע נייעס איז געקומען פון וואשינגטאן, אז די אמעריקאנער רעגירונג האלט ביים ענדערען איך שטעלונג צו רוסלאנד. און אז מען פירט איין א ספעציעלע אפטיילונג אינ'ם סטייט דעפארטמענט, וואס וועט זיך באשעפטיגען מיט שטודירען די רוסישע לאגע.

און גלייך איז עס אויסגעטייטשט געווארען אז אזא שטודיום מיינט דער אנזאג פון א מעגליכקייט אויפצונעמען פון דאס ניי פארהאנדלונגען מיט רוסלאנד. האט זיך דאריבער וואשינגטאן ציגעאיילט צו דערקלערען, אז דער שטודיום מיינט דערוויל ניט קיין ענדערונג אין דער פאליטיק, מער ניט אזוי ווי די פראגע רוסלאנד איז א קאמפליצירטע, וועט מען זיך מער און סיסטעמאטישער אפגעבען מיט דעם. כדי צו זיין בעסער אינפארמירט. און באגלייט האט מען עס גלייך מיט א צווייטער דערקלערונג, פונ'ם ווייסען הויז, אז פרעזידענט הואווער האט אפילו ניט בדעה צו רעקאמענדירען וועלכע עס איז ענדערונגען אין אמעריקע'ס באציאונגען מיט רוסלאנד.

אז מען וויל גלויבט מען אין די אלע באריכטען, און אז מען וויל ניט, קען מען פון דעם ארויסדרינגען, אז עטוואס וועט דאך ארויסקומען פונ'ם "שטודיום". ווייל עס איז ניט אומזיסט ווען מען נעמט זיך ספעציעל שטודירען די פראגע — רוסלאנד.

ווייל אין ווייסען־הויז הערט מען זיך שטארק צו צו דעם, וואס עס דיקטירען די האנדעלס־אינטערעסען.

רוסלאנד דארף האבען מאשינען, רוסלאנד דארף האבען לאקאמאטיווען און באן־רעלסען. רוסלאנד דארף האבען שיך און קליידער. רוסלאנד דארף האבען טויזענטער אנדערע ארטיקלען, וועלכע אמעריקע האט איבערגענוג: און קען זיי נאך מער פראדוצירען. אויב עס זאל נאר זיין א מארק פאר זיי אין לאנד פון די סאוויעטען. און דער געשריי "האנדעל" קען אמאל איבערוועגען אפילו דעם שרעק פאר דער קאמוניסטישער פראפאגאנדע.

און אז מען וויל קען מען אין דעם זין אויסטייטשען די עובדא פון דעם ספעציעלען רוסישען שטודיום, צו וועלכען מען האט זיך יעצט גענומען אין וואשינגטאן.

אביסעל דערציאונגס־סטאטיסטיק

אויף דער איניציאטיווע פון דעם מאנטרעאלער "בני ברית" לאדזש, איז דארטען דורכגעפירט געווארען אן אונטערזוכונג וועגען דער צאל קינדער, וועלכע באקומען א אידישע דערציאונג. דער "סורוויי" איז געמאכט געווארען אונטער דער אויפזיכט פון ל. הורוויטש, סופערינטענדענט פון דער "באסטאן ביורא אוו עדיוקיישאן". און די טעג זענען פארעפענטליכט געווארען די ציפערען וועגען דעם.

וואס זשע דערציילען זיי אונז ?

11,753 אידישע קינדער באזוכען די מאנטרעאלער עלעמענטארע און העכערע שולען. אבער וועניגער ווי א העלפט פון זיי באקומען וועלכע עס איז אידישע דערציאונג. קוים פינף טויזענט קינדער. די תלמוד תורות, זונטאג שולען, די אידישע פאלקס־שולען, אלע צוזאמען האבען זיי קוים 3,084 קינדער. און חוץ דעם באקומען נאך 1,913 קינדער א פריוואטע אידישע דערציאונג.

דער באריכט־אפגעבער קומט אין זיין באריכט צום שלוס, אז די צאל אידישע קינדער וועלכע באקומען א אידישע דערציאונג אין מאנטרעאל, איז גרעסער ווי אין וועלכער עס איז אנדערער אמעריקאנער שטאדט, אבער איז עס דען א טרייסט, וואס אין אנדערע שטעדט איז די לאגע נאך ערגער.

און דער "סורוויי איז אינטערעסאנט אין נאך א הינזיכט — ווי אזוי אונזערע דערציאונגס־אנשטאלטען ווערען אויסגעהאלטען. אזוי דערציילט למשל, דער באריכט, אז די תלמוד תורות האבען א הכנסה פון $13.78 פער קינד. ווען די דערציאונג פון א קינד קאסט אין דורכשניט די סומע פון $36.44. און אין די אידישע פאלקס־שולען קאסט א קינד $51.76, און די הכנסה איז בלויז $21.63. די דאזיגע ציפערען מיינען דאך, אז די שול און תלמוד תורה טוער האבען נאר איין עובדא. צו שאפען פינאנסען אויף צו דעקען די דעפיציטען, אנשטאט אפצוגעבען זיך מיט ווירקליכער דערציאונגס־טעטיגקייט.

מיר רעדען אזוי פיעל וועגען דער דערציאונג פונ'ם יונגען דור. און דאך האבען מיר אפילו אין אזא שטאדט ווי מאנטרעאל, וועלכע האט זיך געמאכט א נאמען מיט אירע שולען, א העלפט קינדער וואס באקומען גאר ניט קיין אידישע בילדונג. און דערציאונגס־אינסטיטוציעס איבער וועלכע עס ליגט תמיד דער חלף אויפ'ן האלז.

פארדינטע קריטיק

אויף דער יערליכער פארזאמלונג פון "דראפסי קאלעדזש" אין פילאדעלפיע, א לער־אנשטאלט פאר'ן העכערען אידישען שטודיום, וועלכע איז פארגעקומען היינטיגע וואך, האט דר. סיירוס אדלער, פרעזידענט פונ'ם קאלעדזש, ארויסגעזאגט אין זיין רעדע עטליכע אמת'ן, אנווייזענדיג אויף דעם, וואס אידען פארנאכלעסיגען דאס פעלד פון וויסענשאפטליכער אויספארשונג. רעדענדיג, למשל, וועגען ארץ ישראל, האט ער געזאגט: —

"אפילו אויב עס וואלטען ניט געווען קיין פאליטישע שוועריגקייטען, זענען אבער פאראן גענוג שטערונגען בייצוקומען אין צוזאמענהאנג מיט דעם עקאנאמישען לעבען פון לאנד און מיט די מעגליכקייטען ווידער צו באזעצען פאלעסטינע. אראטארען האלטען, אז זיי האבען געטאן גענוג. ווען זיי רעדען וועגען דעם לאנד וואס פליסט מילך און האניג. אבער אויב אידישע געלערנטע ווילען ווירקליך עפעס אויפטאן, פארוואס ווענדען זיי ניט אן זייערע פעאיגקייטען אין דער ריכטונג ?" און דר. אדלער האט אנגעוויזען אז די געלערנטע וואלטען געדארפט אונטערזוכען דעם אמת וועגען דער גרוים פון דער באפעלקערונג וואס קען באזעצט ווערען אין פאלעסטינע; וועגען עקאנאמישען לעבען. וועגען אגריקולטור און אינדוסטריע פון אמאליגע צייטען. פון וועלכע מען קאן אפלערנען וויכטיגע שלוסען, וואס קאנען אויסגענוצט ווערען פאר דער איצטיגער צייט. אבער ביז איצט האבען די געלערנטע עס ניט געטאן. זיי האבען ניט אנגעוויזען דעם וועג. זיי האבען זיך צופרידענגעשטעלט מיט נאכגיין, נוצענדיג אפגעזונדערטע טעקסטען פון תנ"ך אלס זייערע ביישטייערונגען. זיי האבען אבער דאס רעכט גערערט צו ווערען, אויב זיי וועלען ברענגען זייער געלערנטשאפט אין דינסט פון דעם אידעאל". און אלס א ביישפיעל האט דר. אדלער געבראכט דעם פאקט וועגען כותל מערבי, וועגען וועלכען אידען האבען א סכסוך מיט די אראבער. אבער אידישע געלערנטע האבען אינגאנצען פארנאכלעסיגט דאס דאזיגע פעלד פון אויספארשונג, וואס נויטיגט זיך אין אינפארמאציע.

און דאס איז ניט נאר וועגען ארץ ישראל, נאר אויך וועגען א גאנצער רייע פון אידישע פראבלעמען, וואס ווערט אזוי שטארק פארנאכלעסיגט פון די אידישע געלערנטע.

און עס איז גוט וואס דר. סיירוס אדלער האט אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם.

יענקישע ליטע־ראציע...

(א קאטאלאג פון מאדערנע "זשורנאלען").

פון א. ז.

איך שטעה ביים גרויסען פענסטער
פון א גאר גרויסען ביכער געשעפט,
דאס פענסטער רייך באפלעקערט
מיט זשורנאלען פיעלע.
פונקט ווי די סטאר איז געדיכט
באזעצט מיט מאסען ביכער.
שטעה איך,
קוק און טראכט
און באשליס מאכען א קאטאלאג
פון דער מאדערנער ליטעראטור
וואס די היגע מענשהייט לעזט...

מען דארף ניט לעזען
די זשורנאלען און די ביכער
וואס באפלעקערען די פענסטער
און די סטאר פון די פענסטער
ווארום די נעמען פון די זשורנאלען
די בילדער אויף זייערע
פארערשטע טאוולען,
דערציילען וואס צווישען
זייערע בלעטער טהוט זיך.

זייער אינהאלט:
לאמיר געהן כסדר,
רייהע נאך רייהע,
ווי זיי הענגען און ליגען
אויסגעלייגט אין פענסטער:
"גייסטער געשיכטען".
"כשוף און שווארץ־קונסט סודות".
"ספיריטואליזם".
"וואונדער דעטעקטיוו".
"אמת'ע דעטעקטיוו געשיכטעס".
"דעטעקטיוו פיקציע".
"דער גרויסער דעטעקטיוו".
"סקאטלאנד יארד געשיכטעס".
"דעטעקטיוו־זשורנאל".
"גענגסטער־לאנד".
"אל קאפאנע".
"רעקעטירונג".
"פלעפער באנדיט".
"אמת'ע ליעבעס געשיכטען".
"הארץ געהיימניסע".
"איך בין זיך מודה".
"חתונה־נאכט געשיכטען".
"מלחמה געשיכטען".
"לופט־שיפען געהיימניס".
"פייט געשיכטען".
"גענג־נאוועלען".
"געפעפערטע געשיכטען".
"בראדוויי נעכט".
"אלא פאריז".
"די פאריזאנקע".
"קיצלענדע מעשה'לאך".
"אונטערן פארהאנג".
און פיעלע, פיעלע
זשורנאלען און ביכער
פון זעלבען אויסזעהן,
פון זעלבען אינהאלט
און א גרויסע צאהל
"זשורנאלען" געווידמעט
דער נאקעטער קונץ...
מיט געקינצעלטע
נאקעטקייט...

און איך שטעה,
קוק, לעז
די טיטלען פון די זשורנאלען,
און איך גאף
און איך טראכט:
דאס איז דער קוואל פון וואנען
מיר שעפען אונזערע פיעסען,
מוווים, ראמאנען,
קאמעדיעס,
אלע פיקאנטע פיטשורס...

די דאזיגע ליטעראטאציע
שפיגעלט ריכטיג אפ אונזער צייט
פון סקיי־סקריפערס,
פלוירטס און פלעפערס,
האלד־אפס,
פראהיבישאן,
רעקעטירינג,
שיסען,
גענגסטעריזם,
פאשיזם,
שאוויניזם,
קריזיס־עפעל און נאכט־קלובען,
דאס איז די ריכטיגע,
גייסטיגע שפייז
פאר א דור,
ביי וועלכען,
אל קאפאנע,
טשארלי טשאפלין,
אלבערט איינשטיין,
גענעראל באטלער,
טראצקי,
דער ענגלישער פרינץ,
מעקדאנאלד,
און דער צווילינג פון סיאם,
מרס. פראפעט,
לידי אסטאר,
מאדאם קורע,
וויוויאן גארדאן
און טעקסעס גווינען,
זיינען פון זעלבען ווערט
און באדייטונג.

ווי אזוי עס לעבען די ספרדישע אידען אין ארגענטינע

א בריעף פון בוענאס איירעס

פון א. ל. שוסהיים

ניטא קיין באציהונג צווישען ספרדים און אשכנזים. — די 35 טויזענט ספרדים אין ארגענטינע צעטיילט און צושפליטערט. בילדען ניט קיין איינהייטליכע קהלה. — מען לערענט חומש אויף אראביש. — א מאטעריאליסטישער עלעמענט. — זיי קוקען מיט גאוה און פאראכטונג אויף אשכנזים. — צוויי ספרדישע אידען וועלכע שטרעבען צו א דערנענטערונג צווישען ספרדים און אשכנזים.

פון די אומגעפעהר 250,000 אידען וואס מען רעכענט, אז עס געפינען זיך אין ארגענטינע (א צאהל וועלכע איז גיכער צו נידעריג ווי צו הויך — קיין גענויע סטאטיסטיק האבען מיר ניט), זענען 35,000 ספרדים. פונקט ווי די אשכנזים, וואוינט אויך דער רוב פון די ספרדישע אידען אין בוענאס איירעס. אין די גאסען מיט א געדיכטער אידישער באפעלקערונג וואוינען די ספרדים צוזאמען מיט אונזערע רוסישע, פוילישע, רומעניש, גאליציאנער און ליטווישע אידען, אין געוויסע גאסען־אפשניטען בילדען זייערע קלייטען די מערהייט. אבער א חוץ דעם ווייזט זיך ניט ארוס זייער עקזיסטענץ ניט אין נאציאנאלען, קולטורעלען אדער עקאנאמישען לעבען פון דער היגער אידישער געזעלשאפט. זיי בילדען א פולשטענדיג אפגעזונדערטע גרופע, וועלכע האט ניט קיין שום שייכות מיט דער אידישער געזעלשאפט. זיי בילדען א פולטען און ניט אין עפענטליכען לעבען. נאר איין מאל אין משך פון די לעצטע יאהרען האט זיך איינגעגעבען דערוועקען זייער אינטערעס און זייער געמיינשאפטס־געפיהל מיט דעם איבעריגען אידענטום: דאס איז געווען בעת די טרויעריג געשעהענישען אין ארץ ישראל. דעמאלט האבען זיי זאגאר געגעבען געלט פאר'ן נויט־פאנד פון ארץ ישראל, זיי זענען געקומען צו די זיצונגען פון נויט פאנד קאמיטעט, זיי זענען געקומען אין די אידישע רעדאקציעס פרעגען אויף נייעס פון ארץ ישראל, און האבען זיך אויך באטייליגט אין דער גרויסער פראטעסט־מאניפעסטאציע צוזאמען מיט די אנדערע אידען. אבער א חוץ דעם עפיזאד זענען זיי פאר די איבעריגע אידען א פרעמדע וועלט, און דער פשוט'ער איד וועלכער האט זיך איינגעלעבט אין לאנד האט מעהר באציהונג צום קריסטליכען ארגענטינער, צום שפאניאל אדער איטאליענער ווי צו זיי — דעם אפגעזונדערטען אידישען שבט.

די דאזיגע פרעמדקייט און פארפרעמדונג איז אביסעל מאדנע אין א לאנד ווי ארגענטינע, וואו די שפאנישע שפראך וואלט באדארפט בילדען א בריק צווישען די אשכנזים און ספרדים, אדער לאמיר זיך אויסדריקען ווי מען זאגט דא אין ארגענטינע — צווישען אידען און טערקען. זיי, די ספרדים, רופען אונז „לאס אידען", און מיר זיי „די טערקען". די דאזיגע נעמען זאגען מעהר ווי אלץ. די ספרדים רעדענדיג וועגען „לאס אידען" פארשטעהען, אז זיי געהערען ניט צו דעם מין מענשען וועלכע מען רופט מיט'ן נאמען אידען. און דאס ניט שוין א געוויסע בארעכטיגונג דעם נאמען „טערקען".

דער דאזיגער נאמען איז א פאלשער. ניט אלע ספרדים, ניט אפילו די מאיאריטעט פון זיי, זענען „טערקען", כאטש א גרויסער טייל פון זיי שטאמט פון לענדער, וועלכע האבען אמאל געהערט צו טערקיי.

די ספרדים אין ארגענטינע בילדען ניט קיין איינהייט, ניט קיין קולטורעלע, ניט קיין נאציאנאלע, ניט אפילו קיין שפראכליכע, און ‑‑ וואס עס וועט קלינגען אביסעל מאדנע — אפילו ניט קיין רעליגיעזע איינהייט. ניט פאראן קיין איין איינציגע אינסטיטוציע, וועלכע זאל בילדען דעם געזעלשאפטליכען איינגענטום פון אלע ספרדים, אדער ארום וועלכער עס זאלען זיך גרופירען אלע טיילען פון ספרדישען ישוב. די ארגענטינער ספרדים זענען צווישען זיך גופא נאך מעהר צוריסען און אפגעטיילט ווי זיי אלע צוזאמען פון דער אידישער (אשכנזישער) געזעלשאפט.

די ארגענטינער ספרדים טיילען זיך איין אין פיער הויפט־גרופען: סיריער, סמירנער (באלקאן), פאלעסטינער און מאראקאנער, אבער יעדע פון אט די גרופען צייטיילט זיך אין ווייטערע אונטער־גרופען, און די צוטיילונג איז א גרינדליכע, ראדיקאלע, מיט באזונדערע שוהלען, באזונדערע תלמוד תורות, באזונדערע פילאנטראפישע חברות, א באזונדערע כשרות און אפילו באזונדערע בית עלמינס. עס איז גענוג צו דערמאנען, אז די ספרדים פון בוענאס איירעס האבען זיבען באזונדערע בית עלמינס פאר זיבען באזונדערע ספרדישע גמיינדעס אדער גרופעס.

דעם עלטסטען ספרדישען ישוב אין ארגענטינע בילדען די מאראקאנער. די ערשטע פון זיי זענען געקומען אין לאנד מיט א פערציג יאהר צוריק, אין דערזעלבער צייט אומגעפעהר ווען ס'זענען אהער אנגעקומען אונזערע ערשטע קאלאניסטען. די מאראקאנער צעהלען ארום 350 פאמיליעס. אבער זיי זענען געטיילט אין צוויי גרופעס. איין גרופע, די מעהר רייכערע, די אריסטאקראטישע, האט א באזונדערען טעמפעל און א מין קהלה, וועלכע רופט זיך „קאנגרעגאסיאן איזראעליטא לאטינא". אלזא לאטייניש איזראעליטען. די לאטייניש איזראעליטען זענען שטארק אסימילירט, און אלס „אריסטאקראטען" קוקען זיי אויף אונז געוועהנליכע אידען, מיט מעהר פאראכטונג ווי די אנדערע ספרדים. זיי האבען אן אייגענעם קלוב, אן אייגען הויז, און אויך זייער יוגענט האט אן אייגענעם ספארט־קלוב מיט אן אייגענעם שפיעל־פלאץ. די דאזיגע לאטייניש איזראעליטען היטען אפ זייער ראסען־ריינקייט, זיי מישען זיך ניט מיט קיין ניט־לאטיינער, און אפילו צדקה גיבען זיי נאר פאר אייגענע, פאר לאטיינישע איזראעליטען הייסט עס. די אנדערע, די וועניגער רייכע מאראקאנער, בילדען א באזונדערע שוהל מיט באזונדערע אינסטיטוציעס ווי ת"ת וכדומה.

צו א יונגערען אימיגראציע געהערען די סמירנער (אויך ספרדים פון קאנסטאנטינאפאל, סאלאניקי און בכלל פון באלקאן). די דאזיגע אימיגראציע האט זיך אנגעהויבען מיט א 25 יאהר צוריק. היינט צעהלען זיי אין דער גאנצער רעפובליק אן ערך פון 8,000 נפשות. זיי האבען ניט קיין געמיינזאמע קהלה־ארגאניזאציע. פארשידענע פילאנטראפישע פאראיינען פארנעהמען זיך מיט פארשידענע אויפגאבען, אויך מיט ערציהונג און באפרידיגונג פון רעליגיעזע הצטרכות'ן. א טייל פון זיי בילדעט א מין קהלה: די „קאמוניַדאד איזראעליטא ספאַרדי" (1,000 מיטגלידער). די דאזיגע קאמונדאד (געמיינדע) האט אן אייגענע שוהל, א ת"ת וואו א לערער פון פאלעסטינע לערענט מיט די קינדער העברעאיש, א בית עלמין, פארשידענע וואהלטעטיגע פאראיינען, אויך א געזעלשאפטליכען קלוב און ביבליאטעק. אין דער לעצטער צייט האבען זיי געקויפט א גרויס הויז אויף איינצואָרדנען זייערע געזעלשאפטליכע הצטרכות'ן.

די רייכסטע און צאהלרייכסטע ספרדישע קאלאניע בילדען די סיריער, וועלכע צעפאלען זיך אין צוויי גרופעס: די פון דמשק און די פון אלעפא. די לעצטע גרופע צעהלט ארום 10 טויזענט נפשות. זיי האבען מעהרערע שוהלען, בתי מדרשים, תלמוד, וואו מען לערענט חומש און גמרא אויף אראביש. זיי זענען קאנסערוואטיוו־רעליגיעז, אלע האלטען שבת. פארמאכט די קלייטען. א שטארקע השפעה אויף זייער רעליגיעזען לעבען האט געהאט דער מיט עטליכע חדשים צוריק פארשטארבענער רב ר' שאול סיסו. איצט פראיעקטירט זיך ביי זיי אויפבויען א נייע תלמוד תורה פאר 300 קינדער. ביי די אלעפער ספרדים זענען פאראן רייכע אידען, וועלכע גיבען א סך פאר קהלה־צוועקען, באזונדערס די פאמיליע טעאובאל.

די גרופע פון די דמשק'ער ספרדים נעהמט ארום 7,000 נפשות. זיי זענען ווידער געטיילט אין צוויי, אין די פון פאראיין אור תורה, און די וואס גרופירען זיך ארום דעם פאראיין „אהבת דודים".ביידע גרופעס האבען שעהנע שוהלען, תלמוד תורות וואו מען „פארטייטשט דעם חומש אויף אראביש. העברעאיש ווערט ניט געלערענט אדער גאר וועניג און שלעכט.

די גענונסטע גרופע פון די ספרדים בילדען די פאלעסטינער. זיי זענען אבער די וויניגסטע גרופע, זיי צעהלען ארום 100 משפחות. אבער זיי האבען אן אייגענע שוהל, וואהלטעטיגקייט פאראיינען, א תלמוד תורה, וואו 170 קינדער לערנען העברעאיש (כאטש ניט מאדערן סיסטעמאטיש). די דאזיגע גרופע האט ארויסגעוויזען דעם גרעסטען אינטערעס און מיטגעפיהל בעת די פאלעסטינער געשעהענישען אין יאהר 1929.

די עקאנאמישע פאזיציע פון די ספרדים איז מעהרסטענטיילס א פעסטע. זיי זענען די גרויסע סוחרים אימפארטערען און זיי זענען שטארק פארטראטען אינ'ם מיטעלען הארט־האנדעל, באזונדערס אין טעקסטיל סחורות, זייד, צעלניק־ארטיקלען א. אז. וו. זיי זענען זעהר טיכטיגע סוחרים ווי אלע אריענטאלען. אקעגען זיי זענען אונזערע (אשכנזישע) סוחרים ממש חדר־אינגלאך. דערפאר האבען טאקי די מעהרסטע פון זיי געמאכט גרויסע פארמעגענס. ווארים, אז זיי האבען ניט געבראכט מיט זיך קיין ארגענטינע קיין גרויסע קאפיטאלען, פארשטעהט זיך מפילא.

מען קען דעריבער זיך משער זיין, וואס אזא עקאנאמיש גוטשטעהענדע געזעלשאפטליכע גרופע וואלט געקענט אויפטאן פאר איהרע סאציאלע, קולטורעלע און דערציהערישע אינסטיטוציעס, ווען עס זאל ביי די ספרדים זיין א געזעלשאפטליכער חוש, און איינהייטליכער

(פארזעצונג אויף פיידיש 7)

די אמעריקאנער פרוי לעבט לענגער ווי דער מאן

פון א פאכמאן.

שוין פיעלע מאל איז אויסגעקומען צו הערען באהויפטונגען פון פארשידענע וויסענשאפטסלייט, אז אין אמעריקא איז דער דורכשניטליכער לעבען פון דער פרוי לענגער ווי פון דעם מאן. און אז דיזע באהויפטונגען זענען ריכטיג, האט באשטעטיגט די פאלקס־צעהלונג, וואס איז ניט לאנג צוריק דורכגעפירט געווארען אין די פאראייניגטע שטאטען.

נאכדעם ווי דער צענזוס איז דורכגעפירט געווארען און מען האט זיך גענומען סארטירען די ציפערען איז געווארען אויפפאלענד דער פאקט, אז אין די פאראייניגטע שטאטען געפינען זיך כמעט צוויי מאל אזוי פיעל אלמנות ווי אלמנ'ס.

אז עס זאלען זיך געפינען עטוואס מעהר אלמנות ווי אלמנ'ס איז פארשטענדליך. ווען א פרוי בלייבט אן אלמנה נעהמט עס געוועהנליך מעהר צייט ביז זי הייראט א צווייטען מאל, ווי דער פאל איז מיט א מאן. א פרוי וועט ביז א געוויסען גראד ארויסווייזען מעהר טרויער אויף איהר שרעקליכען פארלוסט ווי דער מאן, א פרוי, ווען עס בלייבט איהר איבער עטוואס געלט פון מאן וועט זי זיך ניט איילען אזוי גיך נאכאמאל צו הייראטען נאר וועט בעסער זיך אפגעבען מיט אכטונג געבען אויף איהרע קינדער. א מאן ווען ער בלייבט אפילו פארמעגליך נאך דעם טויט פון זיין פרוי, קען ניט אויפגעבען זיינע געשעפטען און זיך נעהמען פיהרען א ווירטשאפט און אכטונג געבען אויף די קינדער. הייראט ער גיכער ווי די פרוי. און בכלל מאכט זיך אן אלמן גיכער א שידוך ווי אן אלמנה. דערפאר איז פארשטענדליך, אז אלמנות זאלען זיין עטוואס מעהר אין לאנד ווי אלמנים. אבער, אז די צאל זאל זיין צוויי מאל אזוי פיעל איז שוין אן אנווייזונג, אז דא שפיעלט א ראליע נאך עטוואס אויסער די אויבענגעבראכטע אורזאכע.

עקספערטען, וועלכע האבען זיך פאראינטערעסירט מיט דער פראגע, האבען אנגעהויבען נאכזוכען פארשידענע סטאטיסטישע דאטען און זענען געקומען צו דעם שלוס, אז דער פאל איז צוליעב צוויי אורזאכען. ערשטענס הייראטען מענער עלטער ווי פרויען און צווייטענס לעבען טאקע פרויען לענגער ווי די מענער.

אין דער יעצטיגער צייט, ווען דאס לעבען פאדערט אזוי פיעל, זענען פיעלע יונגעלייט אפגעהאלטען פון הייראטען. זיי ווילען פריהער זיך ארויפארבייטען עקאנאמיש אידער זיי געהען זיך איינארדענען א היים. מיידלאך זענען אבער אנדערש. פיעלע פון זיי הייראטען זאגאר נאך אידער זיי דערגרייכען דעם עלטער פון צוואנציג יאהר. עס טרעפט גאנץ אפט, אז א צוואנציג יאהריגע מיידעל זאל הייראטען א מאן פון 35 אדער גאר 40 יאהר. ממילא לעבען זיי אריבער דעם מאן און דערפאר איז פאראן א גרעסערע צאל אלמנות.

אבער די הויפט אורזאכע פון דעם אנגעגעבענעם סטאטיסטישען פאל פון אלמנות איז צוצושרייבען צום פאקט, וואס פרויען לעבען טאקע דורכשניטליך לענגער ווי דער מאן.

ווארום איז דאס אזוי ? דארויף איז שווער צו געבען א קלארען ענטפער. עס פעהלען נאך גענוג פאקטען אויף וועלכע מען זאל קענען אויפבויען א ריכטיגע טעאריע. אבער אנווייזונגען פיהרען צום שלוס, אז די אמעריקאנער פרוי היט אפ איהר געזונט מעהר ווי דער מאן און אז די פרוי ליידעט וויינינגער פון די אבנארמאלע צושטענדע פון היינטיגען לעבען, ווי דער מאן.

עס איז אמת, אז אין דעם היינטיגען לעבענס־ארט איז דאס פיהרען פון א הויז ווירטשאפט ניט אזוי לייכט. הגם די נייע ערפינדונגען האבען פיעל, פיעל פארלייכטערט די הויז־ארבייט. די פרוי איז שוין ניט מעהר אימשטאנד צו טאן הויז־ארבייט ווי איהר באבע האט עס געטאן. זי קען ניט טראגען דעם יאך און נאכגעלעמען שפיעלט א ראליע ניט די מאס ארבייט, נאר די צופרידענהייט אדער אונצופרידענהייט פון דער ארבייט. א מענש וואס טוט שווערע ארבייט אבער טוט עס מיט צופרידענהייט, וועט ניט אזוי פארמאטערט ווערען ווי א מאן, וועלכער טוט די זעלבע ארבייט אין דער זעלבער מאס אומצופרידענערהייט. דאס לעבען היינט צו טאג איז אזוי געפיהרט, אז די מעהרסטע פרויען קענען ניט געפינען פולע באפרידיגונג אין הויז־ארבייט און דערפאר פאלט אויף זיי די ארבייט שווער. ספעציעל איז עס ריכטיג בנוגע די ערציהונג פון קינדער. פאר א מוטער איז די ערציהונג פון איהר קינד היינט פארבונדען מיט אויסערגעוועהנליכע שוועריגקייטען, ווייל מען מוז באקעמפען שעדליכע איינפלוסען, כדי דעם קינד צו פיהרען אויף דעם גלייכען וועג.

אבער ווי שווער די הויז ווירטשאפט פאר דער פרוי זאל ניט זיין, איז אבער דער קאמף פאר עקזיסטענץ, וואס דער מאן פיהרט אן א פיעל שווערער. מען רעדט שוין ניט פון א צייט, ווען עס הערשט א קריזיס, נאר זאגאר אין נארמאלע צייטען איז ניט אזוי לייכט פאר דעם מאן צו מאכען זיך א לעבען. צי ער איז אן ארבייטער צי א געשעפטסמאן, אדער א פראפעסיאנאל, יעדער איינער אין זיין פאך באגעגנט זיך מיט פיעלע פארשידענע שוועריגקייטען, וועלכע דערנערווירען און רואינירען דעם געזונט. די פיעלע פארשידענע זארגען, דאס שטענדיגע האוועו און יאגען זיך נעהמט ארויס די כחות פון מענשען און טרייבט פאר דער צייט פון דער וועלט אוועק.

וויפיעל געשעפטסלייט ווערען גראה און אלט אין זייער קאמף מיט דער קאנקורענץ, מיט די לאסטען פון האבען אויסגאבען און ניט גענוגענדע איינגאהמען און אזוי ווייטער ? וויפיעל מענער געהען ארום פארזארגט און פארצארענט ניט נאר אין דער צייט פון זייער ארבייט, נאר אפילו, ווען זיי האבען שוין די זאגענאנטע אפרוה צייט ? וויפיעל מענער עסען ניט אין דער צייט, שלאפען ניט גענוג, האבען ניט קיין געהעריגען אפרוה צוליעב געשעפטליכע אנגעלעגענהייטען ?

דיזעס און פיעלע אנדערע פאקטארען ברענגען דערצו, אז דער מאן זאל ניט אפלעבען זיינע יאהרען ביז אין טיעפען עלטער אריין.

די פרוי אבער איז פון פיעלע דיזע אונאנגענעהמליכקייטען באפרייט. מען קען ניט לייקענען, אז פרויען לעקען ניט קיין האניג, ווען געשעפטען געהען ניט גוט, אדער קיין פרנסה איז נישטא, אבער דא רעדט זיך ניט אום אזעלכע זאכען. דא רעדט זיך וועגען די טאגטעגליכע זארגען און צרות, וואס מען מוז דורכמאכען יעדער אין זיין פאך. צרות וועלכע דער מאן דערצעהלט גאר ניט זיין פרוי און וועלכע ווען דערצעהלט וואלטען פאר איהר אויסגעקוקט מינדערוויכטיג. דאריבער זיך צו נעהמען עגמת נפש און דאך ווירקען זיי רואינירענד אויף דעם, וועלכער מאכט זיי דורך כסדר.

דערצו האט די פרוי מעהר מעגליכקייט צו נעהמען מעהר אכט אויף איהר געזונט און זי נעהמט טאקע. די צייט ערלויבט עס איהר צו טאן. ווארום ווי־פיעל זי זאל מיט דער הויז ניט זיין פארנומען קען זי אבער אפרייסען איניגע מינוטען פאר זיך. בכלל איז די פרוי מעהר פארזיכטיג וועגען איהר געזונט ווי דער מאן. מען קען עס לייכט באמערקען, ווען מען קוקט זיך צו ווי אזוי מענער און פרויען עסען. די פרוי נעהמט זיך מעהר צייט פאר איהר מאלצייט ווי דער מאן. זי עסט פאמעליכער און דאדורך צוקייט זי בעסער די שפייזען. ווען מען איז אבער פארטראגען, מען כאפט אפ דאס עסען, ברייגנט עס אפט בלויז מאכען קראנקהייטען.

עס קען זיין, אז עס זענען נאך פאראן פיעלע אנדערע אורזאכען, אויסער די אויבענגערעכענטע, וועלכע זענען פאקטארען אין דעם דורכשניטליכען לעבענס־לאנג פון דער פרוי. דער פאקט אבער בלייבט, אז די פרוי לעבט אין אמעריקא לענגער פון דעם מאן.

עס וואלט זיין אינטערעסאנט צו ערפאהרען וויפיעל דער אונטערשייד אין די יאהרען איז, אבער פארלויפיג איז אונז נאך ניט אויסגעקומען צו זעהן וועגען דעם קיין גענויע סטאטיסטיק.

דער לעבענסלענג פון מענשען איז אין די לעצטע יאהרען דורך דער אנטוויקלונג פון דער מעדיצין פיעל פארלענגערט געווארען. די היגיענישע איינריכטונגען האבען אויך פיעל דערצו ביגעטראגען. אבער די פרוי זעהט אויס האט פון דעם פראגרעס פיעל מעהר פראפיטירט ווי דער מאן.